

2. Сухомлинський В. О. Колектив як знаряддя виховання. Як створюється колектив, на чому він тримається. Вибрані твори в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 2. С. 562–566.

3. Сухомлинський В. О. Принципи виховання шкільного колективу. Вибрані твори в 5-ти т. Київ : Радянська школа, 1976, Т. 1. С. 406–411.

Дар'яна ФЕДІЙ

МЕТОДОЛОГО-ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Важливою функцією методології (її філософського рівня) є світоглядна інтерпретація результатів науки з точки зору тієї чи іншої картини світу. Викладання змісту науки характеризує її закономірності, принципи, тенденції розвитку у ретроспективі. Будь-яка галузь наукового знання пройшла шлях виокремлення з інших сфер науки, набуття статусу незалежної, самостійної, рівноправної. Вибір і обґрунтування напряму наукового дослідження, як і викладання змісту науки, вимагає рефлексії шляху, що пройдено, осмислення нормативного методологічного знання.

Метод виховання – це спосіб впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування у нього бажаних якостей, всебічного гармонійного розвитку особистості. Це досить складний інструмент впливу на особистість. Помилково бачити у методах виховання своєрідні рецепти для досягнення мети. Відомий польський педагог Я. Корчак писав: *"Я не знаю і не можу знати, як невідомі мені батьки в невідомих для мене умовах можуть виховувати невідому мені дитину"*. Педагог має володіти значним спектром методу виховання, глибоко розуміти психолого-педагогічні засади кожного методу і виявляти педагогічну мудрість та майстерність при застосуванні того чи іншого методу щодо конкретної особистості, зважаючи на реальні обставини. **Загальні методи виховання традиційно класифікуються залежно від їх функціональної спрямованості.** На цій основі виділяють такі **три групи методів**:

- формування світогляду й духовно-аксіологічних орієнтацій;
- методи організації діяльності і формування поведінки;
- методи стимулювання та коригування поведінки і діяльності особистості.

Структура методів виховання: загальні методи виховання:

- формування свідомості й переконання (переконування, приклад, вимога);
- організація діяльності й формування поведінки (вправи, привчання);
- стимулювання та коригування поведінки й діяльності особистості (схвалення, осудження).

Коротко зупинимось на характеристиці основних методів виховання.

Переконування – це метод, що передбачає навмисний цілеспрямований вплив на свідомість, волю і почуття вихованців з метою формування в них стійких переконань. Переконування – провідний спосіб впливу педагога на вихованців з використанням такого важливого засобу, як слово. Для реалізації вимог методу переконування використовують низку прийомів, які є складовим методу. Це пояснення, розкриття наслідків дій, бесіда, диспут, звернення до почуттів совісті й честі та ін.

Приклад – метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

Важливе місце в системі методів займає вимога як метод педагогічного впливу на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види його діяльності. Метод вимоги перебуває в тісному зв'язку з іншими методами. Ефективність виховної роботи багато в чому залежить від поєднання методів, зокрема, методу переконування із системою вимог. Не випадково А.С. Макаренко неодноразово

підкреслював, що його педагогічним кредо було: *якомога більше вимог до людини і якомога більше поваги до неї*. У багатьох випадках виховні зусилля зводяться нанівець через відсутність дії системи вимог. Це стосується технології виховної діяльності в сім'ї, загальноосвітній школі, вищих навчальних закладах, у виробничих колективах і в державі в цілому. Якщо в тоталітарному суспільстві діє жорстка система диктатури насилля, диктатура начальника, яка пригнічує особистість психологічною і фізичною силою, страхом, то в демократичному суспільстві має діяти система розумних вимог у вигляді правил, норм, заходів, які спрямовані на захист особистості, має діяти диктатура закону і загальноприйнятих моральних норм.

У вищих навчальних закладах особливо важливо розробити, по-перше, систему правил, забезпечити на першому етапі дію методу переконування та прикладу з боку педагогів і, по-друге, запровадити дієвість вимог. Тоді налагоджується педагогічно доцільний темп і ритм життєдіяльності.

Вправи – це метод виховання, що передбачає планомірне, організоване, повторне виконання певних дій з метою оволодіння ними, підвищення їх ефективності та формування умінь і навичок.

Окрему групу становлять методи, які спрямовані на організацію діяльності та формування поведінки вихованців. Це схвалення та осудження.

Схвалення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності.

Осудження – це метод виховання, що передбачає вплив педагога на особистість вихованця з метою осуду чи гальмування його негативних дій і вчинків. Незважаючи на те що студенти в абсолютній більшості дорослі люди, все ж і вони з погляду психологічних особливостей очікують і бажують, аби їхня діяльність (навчальна, наукова, громадська, суспільно корисна) була помічена, схвалена і відзначена. До того ж важливо, щоб заохочення носили відкритий, гласний характер. Не варто забувати народної мудрості: *"Боги і діти живуть там, де їх хвалять"*. У реальному житті окремі студенти не завжди виявляють вихованість і відповідальність у виконанні своїх обов'язків, правил внутрішнього розпорядку, норм співжиття. Тому в таких випадках доводиться вдаватися до педагогічних стягнень. Цього не варто уникати. По-перше, статутом закладу має бути визначена система відповідного реагування на негативні впливи, по-друге, кожен член студентського колективу має усвідомити, що за будь-який негативний вчинок він несе відповідальність. Має діяти принцип невідворотності реагування. Коли стягнення виступають не як кара, а як справедливі вимоги в інтересах особистості чи колективу, вони є дієвими чинниками виховного процесу. Стягнення, як і заохочення, мають соціально-психологічний вплив не лише на особистість студента, якого ці дії стосуються безпосередньо, але й на інших членів колективу. У радянській педагогіці діяв так званий виховний метод *"вибуху"*. У педагогічний обіг його ввів А. С. Макаренко. *"Під вибухом, – писав він, я зовсім не розумію такого положення, щоб під людину підкласти динаміт, підпалити і самому тікати, не чекаючи, поки людина злетить у повітря. Я маю на увазі раптову дію, яка перевертає всі бажання людини, всі її прагнення"*. У гуманістичному суспільстві, в державі, яка намагається збудувати відкрите, демократичне, громадянське суспільство, де найвищою цінністю і самоціллю є Людина, цей метод, на мою думку, є недоцільним і неприйнятним.

У процесі виховання не буває однакових ситуацій і стандартних підходів до використання тих чи тих методів. Багато тут залежить від знань, таланту, досвіду і творчості викладача. Тому слушною залишається думка А. С. Макаренка: *"...Ніякого засобу не можна розглядати відокремлено від системи. Ніякого засобу взагалі, хоч би який ви взяли, не можна визнати ні добрим, ні поганим, якщо ми розглядатимемо його окремо від інших засобів, від цілої системи, від цілого комплексу впливів"*.

Отже, у процесі виховання формуються потреби, характер, емоційно-вольова сфера, ініціюється саморозвиток. Найбільші труднощі в сучасній соціальній ситуації переживає молодь, яка перебуває на порозі життєвого самовизначення, пошуку сфер свого утвердження і людського затребування. Відсутність орієнтирів робить процес її самоствердження стихійним, неорганізованим, непродуманим. У психології виховання важлива роль належить формуванню моральних звичок. Цінність моральних звичок полягає в тому, що вони автоматизують багато дій молодих людей, яким у певних ситуаціях не потрібно задумуватися, чинити так чи інакше. У них можуть бути правильні прагнення, але за відсутності необхідних звичок ці прагнення можуть бути нереалізованими. Тому життя варто організувати так, щоб сформувати необхідний комплекс звичок.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Стратегія для освіти. За матеріалами звіту відділу філософії та прогнозування розвитку освіти Інституту вищої освіти АПН України. Червень, 2006. Вища освіта України. 2006. № 3. С. 5–9.
2. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологии: Учеб. пособ. СПб.: Питер, 2007. 250 с.
3. Корнилова Т. В., Смирнов С. Д. Методологические основы психологии. СПб.: Питер, 2006. 320 с.

Аліна НАГАЙ

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОБОТИ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується», – писав В. О. Сухомлинський [6].

Дивлячись на ситуацію, яка склалася в Україні починаючи з 2014 року, все більшої і більшої актуальності набуває патріотичне виховання учнів. Тому навчальні заклади України мають виховати в кожному учневі громадянина-патріота України, готового відстоювати незалежність держави, забезпечувати її національну безпеку та сприяти єднанню українського народу.

Патріотизм – це любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги [1, с. 97]. Дивлячись на патріотизм з історичної точки зору, це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою.

Бути патріотом – значить відкрити в собі відданість Батьківщині, безкорисно радіти її успіхам, вдосконаленням, поєднати дві долі, свою і Батьківщини.

Критеріями патріотизму є любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті [2, с. 8].

Дивлячись на виховання з точки зору національного виховання, то воно найбільш відповідає потребам відродження України. Це виховання однаково стосується як українця, так і представників інших народів, що проживають в Україні.

Головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатой духовної культури народу, його національної ментальності, спорідненості світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України.